

Lea Fatur:
Matjažek.

2. Punt bomo naredili.

Kako so vendar počasni ti veliki ljudje! Stokrat je že vprašal Matjažek: »Kdaj gremo?« »So hlačice?« In je tekel v hlev h konju in je tekel iz hleva v hišo, iz hiše k cerkovniku. Pa stric se ne zmeni, da bi vpregel danes, mama lika in nabira bele rokave in zobce, stara mati stresa šarteljne na rešeto, boter Andraž pa vleče počasi, počasi šivanko. In vsi pravijo: Jutri! Jutri! Kako težko je Matjažku čakati, da pride v mesto na svatbo! In vsi se mu posmehujejo. Samo stara mati pravi:

»Ne zdi se mi, da tako strašno siliš. Kadar počenjajo otroci tako, se rado kaj zgodi.« A teta zavrača staro mater: »Zmiraj mislite, da se bo kaj zgodilo.«

»Turek je v deželi, Marta,« zavzdihne mati. »Šarteljne pečem za svatbo, pa se mi zdi, da za sedmino. Nič rada ne grem od hiše; tu smo tik gozda. Pa v božjih rokah smo doma in na potu, in na svatbo ne smeš odreči; prišli so tudi drugi k tebi.«

In mama nabira rokave, pa pravi nakrat: »Bilo bi nemara res bolje, da pustimo otroka doma.«

Matjažek zajoka: »Za kaj bodo pa hlačice? In kaj bo rekel ženin boter, in stric Markec kaj bo rekel?«

Pa se joče, kakor še nikdar, dasi bi ostal prav za prav rad sam doma. Sanjalo se mu je, da ga je lovil divji črni mož...

V Matjažkov jok sune v vrata, in z »Hvaljen Jezus in Marija!« vstopita dva možaka. V kmečkih škornjih sta, okovanih kakor na dolgo hojo, čekane in kopje imata v roki, plašč na rami. Manjšega, ki je bolj čokat in črnkast v obraz, ne pozna Matjažek, pač pa večjega, moža s široko glavo in čelom, velikih živogledih oči ter izrazitih ust in nosu, velikih uhljev. »Stric Matjaž,« pozdravi deček prijatelja svojega očeta in mu poda roko. Veliki možak dvigne dečka v naročje in ga poujčka, kakor da je peresce.

»Kaka sreča te nosi k nam, Matjaž,¹ in koga imaš s seboj?«

»Zaradi teh malih, ki nam jih odpeljava Turek, da bo izginilo kmalu vse možko iz naših deželâ,« reče Matjaž in postavi dečka na tla. Prime svojega tovariša za roko in pove:

»To je mož-poštenjak, kmečki gospodar Peter Venderlin ali Vunderlih,² ki je uvidel, kar nas vidi že dosti kmetov: Ne zadošča ne cesarjeva ne stanovska (plemiška) pomoč — sami se moramo združiti in se braniti proti Turkom.«

¹ Primeri: Dr. Potočnik, Vojvodina Koroška, II. zv., str. 75.

² Dr. Potočnik, Vojvodina Koroška, II. zv., str. 72.

»Da,« spregovori Vunderlih z globokim glasom, »zvezo ali punt bomo ustanovili, ne proti cesarju, ne proti gosposki, ampak v bran svete vere in lastnine naše.«

»Punt?« ponavlja Podkrnski. »Punt,« vpraša Matjažek, »kaj je je punt, stric Matjaž?«

Pa brž umolkne deček pred svarečim pogledom stare matere in še bolj radi preplašenih obrazov svojcev. Prva izpregovori stara mati ostro:

»Kaj pa gosposka? Ji bo prav, če se bodo kmetje vezali in zbirali na svojo roko? In kako naj skličejo stanovi kmete k orožju in v bran, če se bodo zbirali drugje? Pa saj se niso radi odzivali, kadar jih je klical graščak ali knez — misliš, da se bodo zbirali zdaj na vaš glas, da bodo kmetu bolj podložni kakor gosposki?«

»Odložita plašč in sedita k mizi.« povabi prišleca gospodar, »sedé teče pogovor lažje. Sta že kaj slišala, kaj je s Turki?«

»Kaj je s Turki?« ponovi Matjažek, ki ne razume dosti ne materinih ne Matjaževih besedi. Vidi pa, ko sta odložila moža plašč, da sta opasana z velikima mečema, kakor ga nosi grajski gospod.

»Čas je tak, da moraš imeti še v postelji orožje. Na Hrvaškem ima kmet pri oranju vedno pripravljenega konja in orožje, na Kranjskem in Primorskem delajo na polju s čekano v roki. Nisi več varen nikjer in nikoli. Vsa zborovanja stanov in cesarja, naj bodo v Lincu ali v Brežah, v Velikovcu ali v Celovcu, vse naklade na prošte in župnike, na samostane in berače in otroke ne pomagajo nič. Denar se kar izgubi nekam, tistih par sto vojakov pa ne koristi dosti: kdor se bojuje za denar, se ne bíje iz srca. Za vero se moramo, za našo zemljo! Zato se moramo potegniti sami za svoje pravice!«

»Pa ne bosta rekla, Matjaž in Vunderlih, da se niso postavljali tudi stanovi v bran,« je vzdignila stara mati glavo. »Sami veste, da je padlo v obrambi mnogo naših odličnih vitezov in da so jih mnogo Turki tudi odvedli, porušili mnogo gradov in mest.«

»In zdaj bodo porušili še trg Podklošter,« se je izognil Vunderlih pravemu odgovoru. »Trg že gori, opat Tomaž pa krepko brani s svojimi redovniki samostan in tržane, ki so pribegli vanj.«

»Jezus, Marija!« zavzdihne stara mati, oče prebledi, mama pa privije Matjažka tesno k sebi.

»In zdaj,« udari Vunderlih po mizi, »moramo po novem cesarskem ukazu tlačaniti še pri zavarovanju mest! Svoje tabore si mora kmet sam postaviti, mora graditi mestne in grajske obrambne zidove, potem pa recite sami, če ne sloni vsa obramba dežele na ramah kmetov, in ako ne bo boljše, če jo vzame sploh v roko kmet?«

»Da le poklestimo Turka enkrat pošteno, bo vedel, kaj se pravi hoditi na Koroško požigat in morit!« pribija tudi Matjaž na mizo. »Dva droga in meč počez — kdor stopi podenj, se zaveže z glavo

puntu. Velika bo naša moč, nameščali bomo župnike in sodnike, izbrali si bomo kneza, če bo kazalo...»

Kako so zagorele atu in mami oči! Ali stara mati spet povzame s trdo besedo:

»Kdaj pa je še pri nas ubogal kmet kmeta, domačin domačina? In kako boste vodili vojsko, ko niste vajeni v tem? Gospoda se uči tega že od nekdej. Pobili vas bodo Turki kakor mesar vole, in kar bo ostalo, bo pobila gosposka. O nesrečni časi! Le pomislita, kako se je godilo kmetom, ki so skočili iz Celovca, da bi ustavili, reveži, odvajanje ujetih, pa so jim posekali Turki glave in jih zložili za svarilo na kupček tam ob Glini? Devetdeset glav...»

Stara mati je zajokala. Mrko je rekel Matjaž:

»Umrli so za našo sveto vero, za našo Koroško! Umrli so, ker jih je bilo premalo. Kadar pa se ustavi vsa kmečka zveza Turkom, bo drugače. Vzdignilo se bo vse po naših deželah, ob mejah, po Hrvaškem in po Srbskem, in zemlja bo rešena krivic. Kaj bi ne znali voditi vojske! Ali niso bili kmetje prvi, ki so pristali na sveto evangelje, ki jih je gostil naš svetli knez Ingo na zlatih posodah? In ko bomo rešili zemljo Turka, se bomo pogovorili še tudi z našo gospodo. Vprašali bomo: čigava pa je zemlja? Kje so naše stare pravice? Vso svojo moč ste vi, gospoda, prejeli iz rok kmeta, da ga branite, in ne, da ga golite...«

Temno je zagorelo v očeh, je stisnilo zobe in pesti. In dasi ne razume korenjaški deček, če tudi ima že narejene hlačice in gre na svatbo, vsega tega, vendar preide tudi vanj ogenj, da skoči na stol in zavpije veselo: »Tudi jaz! Na Turka, na grdega!«

Matjaž vstane in dvigne dečka do stropa:

»Tudi ti, vrli, mali Korošec! Za sveto vero in za našo zemljo! Vsi bomo šli. In če izgubimo glave, vera bo rešena, zemlja bo svobodna Turka!«

Iz Matjaževih rok je šel Matjažek v atove in v mamine, ki si je brisala solze.

Stara mati pa je rekla žalostno:

»Eh!... Gospoda se bo vas bolj bala kakor Turkov! Pobili vas bodo, ker ne bo pravega vodje med vami. In kar bo ubežalo Turkom, bo lahko pobila gospoda... Naselili bodo na vaša posestva Nemce. In onemela bo naša zahteva po stari pravdi, in Korošci na Koroškem ne bodo več poznali svojega jezika.«

(Dalje prihodnjič.)

